

Nagy András

CAMILLE

*Egy monológ**

(Részlet)

Volt két görög. Az egyiknek a sarka volt. A másiknak a pontja.
A nevük most valahogy nem jut az szembe.

Nos ez a pontos.

Ha hallgatóznátok, hát tudjátok meg! És főleg te, te görög szakértő! Vagy az érdeklődésed csak a vérfertőzésig és a családirtságig terjed?

A pont. Ahonnan a világot. Ki.

De azelőtt be. Ablakokat, ajtókat, kéménynyílást, csatornát, mert ezek feljönnek a csatornán is.

És ha már minden be, akkor, de csak akkor, egy kis fény.

Hogy legyen. Végre. Világosság. Lassan, fokozatosan, kanócról kanóóra, mert ha hirtelen kellene meglátni mindent, de mindent, az elviselhetetlen lenne.

Én pedig, itt, ezt a kimozdult világot, vissza. És nekem ez a görög pont éppen arra kell, hogy vissza. Most, itt, én, igen.

Camille Claudel, szobrász. Ennyi legyen elég.

Harmincéves, kifogástalan szellemi és fizikai állapotban.

Maradjunk a harmincnál, jól hangzik.

* Camille Claudel szobrász, a késő-romantika jelentős művésze, M. Boucher, majd A. Rodin tanítványa, később az utóbbi műzsája, modellje, szeretője. Több kiállításon nagy sikerrel szerepelt, mígnem lassan elhatalmasodó betegsége mindinkább magányra nem kárhoztatta. Egy kétségbeesett pillanatában összezúzta szobrait, majd testvére – Paul Claudel költő – elmeotthonba szállította, s ott élte le élete hátralevő harminc évét.

Az itt olvasható szöveget Camille Claudel, zseni és tébolyult történetének hiteles tényeire alapoztam, de nem mindig ragaszkodtam hozzájuk. Írásomat – műfajából következően – színpadra szánom. Előadása során a szöveg egy része (értelemszerűen) instrukcióvá válhat, másik része pedig párbeszéddé, ezeket kurzívval jelölöm. A szereplők, szobrok, helyszínek megjelenhetnek vagy sem: ez már teljességgel a színpadra állítók elgondolásának következménye lehet – és legyen.

És a szobrásznál sem kell több. A lihegő kritikák, meg a bókjaik, hogy nő és mégis zseni!

Majd a művek. Beszélnek. Magukért. Hiába rabolta el és tartja túlszul, ezek azok, amelyek.

Amelyek!

Meg amelyek még itt vannak. A fejemben, a szememben, a kezemben, a lelkemben. Másutt nincsenek. Elővigyázatosságból.

Bűnszövetkezetben. Előre megfontoltan. Mennyire, de mennyire előre! Ha nem velem történne, nem hinném.

Meg az eszközeik. Amikben nem válogatnak. Márvány-kiutalás, művészettörténet, apagyilkosság, római ösztöndíj, szerelmi vágykeltés, mérgezés, gyűjteményes kiállítás, hamis vád. Debussy-dalok, katalizálás.

Azt hiszem, nem felejtettem ki semmit. Soknak tűnik? Persze hogy sok.

Pont.

És majd, én, pontról, pontra. Bizonyítani fogom. Cáfolhatatlanul. Nekem is sok!

Ha nem lennék ilyen elszánt és erős, hát akkor.

Akkor, talán. Csakhogy. Nem várhatok tovább.

Elkezdték a gyilkosságaikat!

Egy szerencsétlen öregember az első áldozat.

Nem az életemet féltém. Hanem az igazamat. Meg a szobrászátot. Meg Franciaországot. Az egyetemes művészettörténetet is, egy kicsit.

És miért kellett meghalnia?

Mert szeretett.

Önzetlenül. Ahogy senki.

Mert úgymond „szeretni” mások is megkíséreltek.

Camille Claudel ugyanis jó szeretni.

Egy: meglehetősen gyönyörű vagyok. Arcélem, alakom, körvonalaím, sugárzásom és harmonikus arányaim méltán váltak az egyetemes művészettörténet részévé.

Kettő: szenvedélyesen tudok szeretni. Odaadóan. Önfeledten. Erről legyen elég ennyi.

Három: jaj, három.

Hiszen ebből következik majd minden.

Három.

Miért kellett ennek a nyolcvankét éves embernek meghalnia? Élhetett volna! Amikor meglátogatott, mintha egy ezredéve már, kerülte a tekintetemet, de egyszerre csak azt mondta.

Te tudod, Camille.

De akkor nem értettem, mi is az, amit én tudok. Megtudok.

Ő már sejtette. Féltett. Szeretett. Segített.

Apám.

A temetésére sem mehetek le. Elővigyázatosnak kell lennem. Hiszen ördögi tervük szerint miért ne éppen ott, akkor, a család körében?

Be s sírba ezt is! Intézzük el egy piszokkal.

Az apagyilkosság csak a kezdet. A szükséges rémtett, ami egybe gyúrja a bűnszövetkezetet.

Tudom, méreggel. Ahhoz értenek.

Értem adta az életét.

Elővigyázatosságból beszereztem krumplit, árpat, szárazbabot. Elrejtettem. És mégis. Ezt is. Engem is.

A bűntett révén, azt gondolják, maguk mellé állíthatják a törvényt. Micsoda logika! És ki volna ennek eszköze? Na ki?

Hát persze, hogy ő! A költő!

A kis szörnyeteg. Nemzedékek hulladéka. Fivérem.

A gyilkosság óta úgynevezett nagykorú, törvényes képviselőm.

A hit gnómja.

A bűnszövetkezet strómanja. Arra jogosult azonban, hogy rendelkezzen, úgymond gyengélkedő hozzátartozója felett.

Miért nem hagytam, hogy lemenjen a csatornán? Akkor régen, hogy pusztuljon?

Nem hagytam. Kézbe vettem. Ölbe. Karba. Lelkembe. Rejtékembe. Melegembe.

Később pedig a legszebb agyagomból mintáztam meg, hogy azt lássa önmagának, akit én látok benne. Az „Ifjú római” méltóságteljes és ígéretes, aki ő soha nem volt, és éppolyan rettentő messzeségből stilizáltam oda, az állványra őt, mint a tógává formált koszlott konyharuhát, a karján. Ahogy libabőrösen, vérszegényen kuporgott a konyhai sámlin.

Paul Claudel.

Mindjárt rám töri az ajtót.

Hagynom kellett volna elhullani. A természet így dolgozik. Darwin!

Életképtelen vagy? Rendben. Ne legyél férfi, ne legyél költő, segítek eltakarítani majd a lárvádat, ennyivel tartozom közös múltunknak.

Ettől kezdve azonban.

Soha, de soha nem volt széles a homloka, míg ádámcsutkája természetellenesen kiugrott, csirkemellű és vállatlan, hajlott gerinccel, betegesen sovány farral, mindegy. A test mint jellem.

Helyette, amit én láttam. Megformáltam. És akartam, hogy betöltse a formát, amit adtam neki.

Testénél csak a lelke rémisztőbb.

Annak is én adtam formát.

Betöltötte.

Nem kellett volna meghallgatnom éjszakai hadarásait, amikor szobámba szökve odakuporodott, titokban az ágyam mellé. Nem kellett volna a grották felé hívnom agyagozni, hogy legalább a sárban ne legyen idegen. Magára kellett volna hagynom gyakori és súlyos betegségeivel, amikor pedig lázas testéhez az én hűvös homlokomat szorította, majd vállamat, karomat, mellemet, öletem, combomat.

Igen. Nem. Pokolba a hadarásoddal! A lelkeddel! Az irományaiddal! Másod úgyszincs.

Szeret. Azt mondta.

Szeretlek, Camille. És senki mást, soha.

Vállat vontam. *Ha neked jó, Paul.*

Azután. *Csodálatos vagy.* Mondta.

Igen Paul, tudom, csodálatos.

Még csodálatosabb volnál, ha szeretnél, Camille.

Látod, ezt nem hiszem.

Mit nem.

Elég legyen.

Legalább szoríts magadhoz.

Kibírod?

Ha nem bírom is, szoríts.

Szorítottam. Túrte. Sápadt. Lélegzete akadozott, erei kidagadtak, ott volt a könyökhajlatomban. Fájt nekem is, de bírtam.

Rám hanyatlott. Csaknem lárva lett. *Akkor is, jó volt.*

Most menj. Mondtam. *Dolgoznom kell.*

Sarazol.

Hallgass.

Mindig szoríts.

Belepusztulsz.

Legyél, Camille, az én barlangom, grottám, eszméletvesztésem.

Ha már te vagy a saram?

Nem bántam. Nem ellenkeztem. Nem szerettem.

Formáltam. Túl szépre sikerült. Éltre kelt. Elhitte magáról.

Első remekem.

Stílusgyakorlatnak indult, de végül ezzel vettek fel a Colarossi Akadémiára. A nőt! A szinte gyereklányt!

Talán, ha szeretem.

Akkor is megmarad stílusgyakorlatnak. De akkor a hatalmában maradok. Így ő volt az enyémben.

Sőt: kiállítási tárgy.

Szánalmas volt. Szeretetre éhező, nem méltó. Ez persze olykor izgatott.

Tudtam én, hogy a vérfertőzéstől az apagyilkosságig.

Újrakezdem.

Tudtam én, hogy vidéki kispolgárok között íródnak az antik tragédiák. Ez kérdés.

Tudtam? Én?

Helyette is én vagyok tehetséges. Ezt tudtam.

Ilyen egyszerű. Ilyen megbocsáthatatlan.

Megcsináltam az öntőformát. Neki csak bele kellett loccsannia.

Hogy finom legyek.

Hadarni tudott. A lelkéről. Írni. Így loccsant.

Modellem is csapnivaló volt.

Egyszóval: férfi.

Ezt már Jessie mondta. Róla.

Misfit. Ez is Jessie szava volt. Nem tudom pontosan, mit jelent. Nekem azt jelentette: salak. Selejt. Melléktermék.

Csontos, inas, magas lány volt Jessie. Brit. Megosztottuk az első lakást, Paul feljárt.

Jessie tudta, mikor kell eltűnnie a történetemből.

A „férfiak” közül!

Mennyire, de mennyire tudta.

A Colarossi Akadémiát együtt kezdtük. Két nő!

Akcentusa volt. Megtakarított pénze. Bajuszkája és mindig nedves tenyere, ami agyagozásnál előny.

Közösen béreltük a műtermet. Együtt jártunk az órákra, eljött a családi ebédekre is, neveltünk a francia nyelvel folytatott küzdelmém.

Les hommes!

Ezt mondta egyedül kifogástalan kiejtéssel. *Les hommes!*

Egyszer azonban a torkán akadt.

Les hommes mindaddig csak a távoli emelvényen, a posztamensen, a Louvre antik gyűjteményében, a kollégák között, az anatómia-könyvben, a vázlatfüzetben.

Lebiggyesztett ajakkal, fölötte bajuszka és finom verejtékcseppek, a figyelemről, amikor átadta magát a mintázásnak.

Egyszerre azonban.

Les hommes.

Akkor már egy másik műteremben voltunk.

Gyanútlanul kerültünk oda, és hogy együtt, az is nyilván a gyanakvás elaltatására szolgált. Ma már ezt is tudom.

Ahol.

Meztelen férfiak jöttek-mentek, mozogtak, ültek, támaszkodtak. Nők is, azt hiszem, persze, nyilván, nők is.

Mi, pedig, ott.

Mesterünk ugyanis, Marcel Bouchet, a Colarossi Akadémia szobrász-tanára hirtelen, ismétlem: hirtelen ösztöndíjat kapott Rómába. Olyan hirtelen, hogy szinte még tanítványairól sem rendelkezhetett megfelelően, megkérte tehát egy kollégáját, hogy folytassa az oktatást.

A kolléga, úgymond: vonakodott.

Majd hozzájárult.

Sokáig azt hittem, ez pecsételte meg a sorsom. De nem. Az már korábban eldőlt. Amikor, úgymond „felfigyeltek” rám. Ez pedig már csak a cselszövés része volt.

Egyszóval: Rodin.

Pokol.

A műterem, a kandallóban lobogó fények, párás ablakok, kavargás, meztelen testek, és, minden irányból áthágott normák. Mozogtak, folyamatosan, de ha Rodin rájuk parancsolt, megálltak, moccanatlanul maradtak abban a helyzetben, amit megpillantott, skiccelt, majd újra megmozdította őket, figyelte és rögzítette. Rodin.

Jessie sápadt volt, nagyokat nyelt, mert, ugye, addig, lepedő, távolság, póz, konvenciók, legfeljebb antik szobrok.

Én pedig, nos, én pedig.

Nekem volt, például, Paul. Meg az álmaim voltak, képzelődések is ezek nyomán, a szobrászat mindennek csak formát adott.

Mindezt Rodin nem látta még, igazán nem, de már sejtette és akarta. „Ismert művész” volt, köztéri szobrai voltak Párizsban, bot-

rányosak vagy sikeresek, mindegy, számára megrendeléseket jelentett, kétes lelkesedést, de legfőképpen várakozást.

Várakozást. Hogy megtörténjen vele.

Hogy én megtörténjek vele!

Azután tudta. Én nem. Álltunk, az ajtó mellett. Testszag. Párolgó hónaljak, szőrös mellkasok, feszes combok, fénylő bőrön átütő csigolyák, izomkötegektől telt vállak, szóval.

Meg a nők is, persze.

És a mozgás, amelyben szinte megszűnt a gravitáció, vagy legalábbis nem a megszokott irányban érvényesült.

A „Pokol kapuja”.

Rodin ezen a megbízáson dolgozott akkor. Öreg volt már, negyvennégy éves. Munkaköpenyében, potrohosan, amolyan gipszfoltos ízeltlábú. Jön-megy, szakálla külön életet él, kezei pedig, nos a kezei úgy járnak, mintha azok tartanák mozgásban ezt az alvilági univerzumot. Mintázott, skiccelt, megérintette a modellt, beállította, meghajlította, kifeszítette, nézte, szakállába markolt, gesztikulált, agyagot gyúrt, fülét morzsolgatta, dobolt a ceruzájával.

Mintha észre sem venne minket.

Hát jó. Én sem őt. Mintázok.

Eluntam az állást, felgyűrtem a ruhaujjam, belemarkoltam az agyagba.

Később elmondta: ahogy mozdultam, már látta a kezemen.

De akkor még csak a hányaveti bakfisi jutottam. Akinek a keze azonban. És már éreztem, hogy látja. Az erőt. Az elszántságot. A lendületet, mindazt, amivel gyúrtam a kezemben, szinte oda sem figyelve, a kis figurát, az előttem guggoló férfiról, aki rámvigyorgott, szétterpesztett lábbal, meztelenül, és az egész teste vigyorgott, rám.

Jessie szinte védekezőn tartotta maga elé a vázlatfüzetét.

Mosolyogtam. Azt hiszi, zavarba hoz? No majd akkor jól megmintázom.

És látta, Rodin látta ebben a hányaveti magabiztosságban a tapasztalatlanságot, a tehetségemet, a naivitásomat, mindazt.

Mindazt, amit.

Amit!

Amiről már korábban tudomást szerzett, de itt, most végre megbizonyosodott. Nem az agyagfigurát nézte, hanem a testemet. Mert azon látta.

Hát nézze.

Lassan lépett felém, folytattam a mintázást, és egyszerre minden, de minden tagomban éreztem a szemét.

Veszélyes betegségekre adott, úgynevezett vénás injekcióknak van ilyen hatása, ahogy engem nézett. Hogy a térdem hajlatában, a tarkómban, a nyakcsigolyámban és a talpamban is érzem, ott van, a tekintete.

Amint felém fordult már nem az volt a szeme, amit addig láttam. Hanem hatalmasan átfénylött.

Még nem voltam húszéves.

Megállt a kezem.

Ezer bajom volt egyébként magammal: rövid nyak, túl széles váll, kissé puhányan omló csípő, törékeny boka, szűk homlok, effélék.

De a szemében.

Ott láttam, milyennek lát.

Mademoiselle, mondta.

Monsieur; feleltem, és ökölbe szorított kezemből kibuggyant az agyag.

Te. Kellesz.

Így. Ilyen egyszerűen. Ilyen sokatmondóan. Ilyen parancsolóan, és mégis, hódolattal. Hogy ebből a kavargásból, éppen, én.

Persze hogy én!

Jessie szuszogott mellettem, álltam, hallgattam, én.

A Párkákhöz.

Párkányt értettem. Mindegy volt. A szemét néztem.

Hogy megoldjam.

Bele a szemembe, a szemével, és én felé léptem, agyagos kezemmel, és akkor.

Vetkőzz le.

Mondta.

Ha Jessie szuszogásából akaratlanul nem sikkant akkor egyet. Ha én nem leszek azonnal vörös és forró. Ha csak egy kicsit is megrezzen Rodin hangja. Akkor.

Szégyelltem a szégyenem. Gyűlöltem Jessie megbotránkozását, meg az enyémet is. É ezek a testek, akkor, ott, köröskörül, ezek is!

Míg, persze.

Egymásnak egyébként vetkőztünk, álltunk, eleget. Drága volt a modell. A családom számára semmi sem lehetett megbotránkozottabb annál, hogy szobrász lettem. Anyám igazán meg sem bocsátotta többé, apám is csak később, sokkal később, bár akkor nagyon.

Homlokom, csípőm, vállam ellenére tudtam, hogy itt mindegyik modellnél különb vagyok.

Mintha valami részegségben. Ami őt is hatalmában tartotta: a tekinteténél fogva. Bámult. A csodát. Ami voltam.

Hát, tessék.

Felébresztett hiúságom és megtört szemérmességem így altatta el, benne, kissé a zsenit. És Rodin szeme, áhítata a lebomló ruhák nyomán, közönségesége és elragadtatott pillantása ezt szolgálta mind: hogy elhitesse velem, másra kellek, mint amire szán.

A „Párkák” alakját kölcsönözte volna tőlem, de munkája során egész kompozícióját oldotta meg. Velem. Általam.

Nem tudtam nem szobrász lenni, ha modell voltam is.

Itt nyílt fel a csapda.

Hogy még mélyebbre nyíljon nemsokára.

Álltam. Fordultam. Továbbmoccantam. És ezzel én lettem az összes „Párkák”, majd a gravitációnak engedő további testek a kapun. Láttam magam. A szemében. A kezében. A művein. Láttam, ahogy lát. Gyönyörűnek, erősnek, fiatalnak, aki egyszerre pusztá létével ad választ mindarra, ami addig megoldhatatlannak tűnt.

A művészettörténet majd feljegyezi ezt a fordulatot.

Amikor Rodin megismert engem.

Tudta: a test csak burok. Tudta: a mozgás az igazi személyiség.

Tudta: a póz elfed. Tudta: Michelangelo óta tévelygés és dekoráció a szobrászat, épületek ornamentikája, nem önálló művészet.

Tudta.

Most látnia is sikerült. Bennem. Általam. Miattam.

(Alföld, 2002/8.)